

MARTIN ŠRAJER / 5. 6. 2020

Soukromá vichřice

Poté, co Hynek Bočan získal na festivalu v Mannheimu Velkou cenu za svůj debut *Nikdo se nebude smát*, pustil se do adaptace novely Vladimíra Párala, rovněž rozvíjející téma vztahových stereotypů.

Páral, původní profesí chemik z Ústí nad Labem, debutoval *Veletrhem splněných přání*. Již v něm zkoumal odlidštění městské společnosti vybroušeným analytickým stylem. V odkrývání prázdnoty vztahů mezi lidmi pomocí variování opakujících se situací, jejichž vyznění se mění v závislosti na kontextu, pokračoval Páral v *Soukromé vichřici* a *Katapultu*, který byl před uvedením filmu již v tisku. Jeho „černou pentalogii“ uzavírají knihy *Profesionální žena* a *Milenci a vrazi*.

Bočan a Věra Kalábová při adaptování předlohy upustili od suše analytického popisu, eliminovali některé dějové motivy, zhustili množství postav, přeskupili některé vztahy a příběh posunuli směrem ke komedii. Režisér se nicméně držel záměru natočit „velice zlý film“, který sice bude vzbuzovat smích, ale takový, z něhož mrazí. Při výběru herců dával dohromady typově protichůdné páry, aby při vzájemných interakcích, kdy na sebe výroky jednotlivých postav téměř nikdy nenavazují a nevedou ke konstruktivní výměně myšlenek, vynikl jejich nesoulad.

Prostředí, v němž se knižní hrdinové pohybují, mělo divákům přiblížit natočení filmu přímo v Ústí, kam Páral děj na základě svých osobních zkušeností situoval. V tamější chemičce pracuje Áda Vinš (Josef Somr), který nachází únik z vyhaslého manželství ve vztahu s Bohunkou (Daniela Kolářová), přítelkyní svého zaměstnance Standy (Pavel Landovský). Třetím mužem, který partnerku přijímá pouze jako kuchařku a milenku, nikoliv jako osobnost s vlastními názory a potřebami, je Joska (Josef Chvalina), který Vinšovi pro jeho mimomanželské zálety půjčuje chatu. Sám si mezitím půjčí kamarádovu manželku Jožu (Míla Myslíková). Pro lidi konzumní společnosti jsou vztahy jen dalším spotřebním zbožím s omezenou trvanlivostí.

Opakující se scény z městských ulic, s houfy lidí vykonávajících mechanicky naučené pohyby, nám dávají na vědomí, že trojice blíže představených párů představuje pouze nepatrný populační vzorek, že ve stejných stereotypch uvízla většina společnosti. Zatímco pracovní rutina, zachycená během titulkové sekvence s výrobou antikoncepčních pilulek, může být přes svou vyprázdněnost produktivní, stereotypy ve vztazích přinášejí jen bolest a zklamání. Z toho, jak rychle postavy po výměně partnerů zapadnou do osvědčených kolejí, je zřejmé, že problém netkví v tom, s kým zrovna tráví čas, ale v jejich vlastní neschopnosti opustit model komfortního spořádaného bytí.

Snaha vymknout se banalitě a nudě vede zas a znovu pouze k posílení zlovyků. Áda ani Standa nedokážou autenticky prožívat a upřímně milovat. Museli by něco obětovat, někomu se odevzdat, přistoupit na nejistotu. Chtějí si naopak přisvojovat, nejen majetek, představující v jejich vesmíru měřítko štěstí a úspěchu, ale také lidi, jak názorně dokládají Standovy tragikomické pokusy zlikvidovat soka nárokujejího si „jeho“ přítelkyni. Stejně jako ostatní postavy si ve své duchovní omezenosti nedokáže představit, čím jiným by mohl naplnit své dny než prací, sexem, jídlem a alkoholem. Proto namísto hledání alternativy a rozšiřování rejstříku životních radostí jen navrací k životu osvědčený vzorec. Jako kdyby šlo o porouchaný stroj.

Porouchanými stroji jsou ve skutečnosti hrdinové filmu, říkající stejné věty („Buřtovej guláš“) a vykonávající tytéž činnosti. Zmechanizovaný charakter jejich bytí podtrhuje opakování záběrů nebo celých scén (hraní kanasty). Z povýšení opakování na ústřední formální postup je nejlépe patrné, že Bočan neusiloval o realismus. Jeho obraz života v socialistickém Československu je groteskně stylizovaný, koncipovaný tak, aby se do popředí dostaly určité charakterové znaky, sloužící k zamýšlené kritice pohodlnosti, povrchnosti a pasivity.

Záběr Bočanovy „laboratorní zprávy o životě hmyzu“, jak zněl podtitul knižní předlohy, se proto neomezuje na šedesátá léta. Lidé, kteří bez ohledu na množství nabízejících se možností nakonec vždy sáhnout po tom, co mají zrovna po ruce, a rychle rezignují na snahu dosáhnout čehokoliv vzdálenějšího, byli, jsou a budou.

Soukromá vichřice (Československo 1967), režie: Hynek Bočan, scénář: Vladimír Páral, Věra Kalábová, Hynek Bočan, kamera: Jane Němeček, hudba: Jiří Šust, hrají:

Daniela Kolářová, Pavel Landovský, Josef Somr, Míla Myslíková, Josef Chvalina, Eva Geislerová, Evelyn Steimarová, Soňa Šimberová a další. Filmové studio Barrandov, 95 min.